

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 (LI2025/01587)

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet välkomnar Trafikverkets ambition att integrera kulturmiljöaspekterna i den nationella planen. Däremot konstaterar vi att kulturmiljöfrågorna inte ges tillräcklig tyngd i förslaget. Transportinfrastrukturen påverkar kulturhistoriska landskap, byggnadsverk och arkeologiska lämningar i stor omfattning. Dessa värden är en del av vårt gemensamma kulturarv och måste beaktas på ett systematiskt sätt. Riksantikvarieämbetet uppmanar regeringen att komplettera den nationella planen med tydliga krav och resurser för kulturmiljöarbetet.

Synpunkter

Miljökonsekvensbeskrivningen av planen bedömer att planförslaget ger positiva effekter på landskapets kulturmiljövärden, främst genom förbättrad skötsel av värden och riktade miljöåtgärder för att åtgärda brister i befintlig infrastruktur.

Hur man kommit fram till denna slutsats är inte helt entydigt. Trafikverket lyfter i miljökonsekvensbeskrivningen sitt tidigare miljöarbete med bra metoder, som Kulturarvsanalyser (KUA) och Integrerade landskapskaraktärsanalyser (ILKA), vilket underlättar arbetet med att beakta kulturmiljön tidigt i planeringsarbetet. Vidare har Trafikverket år 2019 tagit fram en framåtsyftande Kulturmiljöstrategi som beskriver hur de vill utveckla kulturmiljöarbetet. I denna skriver de dock själva att de har en stor utmaning i att en stor miljöskuld byggts upp över tid och att det för att åtgärda denna framöver kommer krävas stora insatser med tydliga interna mål. Infrastrukturens barriäreffekt för människor i befintlig infrastruktur är till exempel ofta påtaglig, vilket påverkar kulturlandskapets hävd samt sociala och kulturella strukturer.

Av kulturmiljöstrategin framgår det vidare att när det gäller stora investeringsprojekt som är särskilt komplexa eller vars kostnader överstiger fem miljarder kronor finns det medel för kulturmiljö avsatta. I dessa projekt anses kulturmiljöarbetet i stort fungera bra. Den stora utmaningen beskrivs i stället vara investeringsprojekt där det inte tas fram någon väg- eller järnvägsplan eller där det inte genomförs kulturarvs- eller landskapsanalyser. Detsamma gäller löpande underhållsåtgärder och nationella satsningar på enskilda frågor. För dessa är det inte självklart att det avsätts särskilda medel för kulturmiljöåtgärder.

Om så fortfarande är fallet, som kulturmiljöstrategin beskriver, att det inte avsätts några särskilda medel för kulturmiljöåtgärder i de aktuella fallen ovan, anser Riksantikvarieämbetet att det är av största vikt att det inför planeringen och genomförandet av det omfattande arbetet med att genomföra den nationella planen för transportinfrastruktur avsätts riktade medel för att såväl ta fram ändamålsenliga kulturhistoriska kunskapsunderlag som att göra riktade kulturmiljöåtgärder

Riksantikvarieämbetet vet genom sin ärendehantering exempelvis att det för Malmbanan/Ofotsbanan, som är ett riksintresse för kulturmiljövården liksom ett statligt byggnadsminne, finns ett omfattande behov av bevarandeinsatser hos flera av de gamla järnvägsbyggnaderna som ingår i byggnadsminnet. Likaså kan tillgängligheten till byggnadsminnet bli bättre. Denna är idag reducerad på grund av järnvägens barriäreffekt på rörligheten i området.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av utredaren Mikael Jakobsson. Även Överantikvarien Magnus Larsson, avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa, tf enhetschefen Ylva Blank och chefsjuristen Linda Stridsberg har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till:
Kulturdepartementet